

işçiavukat

işçivukatlar

AVUKATLIK MESLEĞİNİN DÖNÜŞÜMÜ

Avukatlık mesleğinin dönüşümünü ele alırken ve günümüzdeki durumunu değerlendirirken, tarihsel süreklilik ve kopuşları, ekonomik değişimleri de göz önünde bulundurmak gerekir. Aksi takdirde, sadece mesleğe odaklanmış bir bakış, gelinen noktayı ve bu dönüşümlerin nelere gebe olduğunu açıklamakta yetersiz kalacaktır.

Tarihten günümüze avukatlık

Avukatlık mesleğinin kökenlerine Eski Yunan ve Roma uygarlıklarında rastlanmaktadır. Eski Yunan'da mahkemelerde söylenecek sözleri hazırlayan ve hatta kişinin heyecanlanıp sözlerini unutması üzerine konuşmanın devam etmesine yardım eden kişiler bulunmaktaydı.

Roma'da ise savunmaya yardım için "söz söyleme sanatına hakim" oratorlar mahkemelerde görev almışlardır. Önceleri bu yardımlar ücretsiz yapılmaktaydı. Bu tür onurlu yardımlar karşılığında savunulan taraf, isterse 'onorer' adı altında bir bedeli oratora verebilmekteydi. Ücretin onur kırıcı olduğu yönündeki eleştirilere rağmen avukatların ücret almasının Roma'da daha ileriki dönemlerde serbest hale geldiği anlaşılmaktadır.

Bugünkü anlamında avukatlık mesleğinin 13. yüzyılda ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Kapitalist dönem öncesi 'geleneksel toplumlarda' meslekler lonca halinde örgütlenirdi. Avukatlar da bu duruma uygun olarak loncalarda örgütlenmeye başladılar. Mesleğe kabul, baroya takdim gibi ritüellerle peruk, cübbe gibi semboller bu dönemde ortaya çıkan ayrıcalık ve simgelerdi. Yine bu dönemde, avukat loncaları parlamentoda bizzat temsil edilir ve yasa yapımı aşamasında yardımcılık görevini üstlenirdi. Avukatlar vatandaş veya henüz vatandaş olmayanlarla devletin ilişkisini sağlamaktaydılar. Söz konusu loncalarda önemli olan hak değil, görevlerdi. Görevin iyi yapılması yani devletle vatandaşlar arasında ilişkinin kurulmasını sağlayabilmeleri doğrultusunda lonca içinde hiyerarşik olarak avukatlar yükselirdi. Bu sebeple, avukatlar mesleklerini toplumsal bir faaliyet olarak değil, ayrıcalık olarak görmekteydiler.

Fransız İhtilali sürecinde kamunun sözcüsü olma ve hak savunuculuğu yapma özellikleri belirginleşmiştir. Bu itibarla, bu dönemde avukatlık da dahil birçok meslekte, bir yandan para kazanılırken bir yandan da toplumsal/kamusal bir faaliyet yapıldığına inanılmıştır. Örneğin; doktorlar halkın sağlığını koruduklarına, avukatlar da 'toplumsal adaleti sağlama' konusunda katkıda bulduklarına inanarak mesleklerini icra etmişlerdir. Zaman içinde 'avukatlık mesleğinin bağımsızlığı, mesleğin onuru ve dürüstlüğünün mesleğin temeli olması, kamu inancı ve meslek güveni, meslek itibarı, savunma görevinin ifasında objektiflik, avukatın savunma ve iddianın sadece hukuki yönüyle ilgili olması, reklam yasağı, mesleğin ticari olmaması, müvekkilin talimatları ile -hukuka saygı- temelinde bağlılık, savunma için zorunlu olmadıkça davanın sonuçlanmasını uzatacak isteklerden kaçınma gereği' gibi meslek ilkeleri kabul edilmiştir. 20. yüzyılda sosyalist ülkelerin varlığı ile kapitalizmin alanının daraldığı bununla birlikte Avrupa'da "sosyal hukuk devleti"nin formüle edildiği bir döneme girilmiştir. Bu dönemde avukatlık mesleği de icra edildiği ülkenin siyasi ortamına göre şekillenmiştir. Sosyal hukuk devletine varılan süreçte burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki güç dengesi; yasalar ve yargılamalar üzerindeki "olumlu" ve belirleyici etki yaratmıştır. Tam da bu bağlamda avukatlar bu mücadele sürecinde siyasallaşmış ve avukatın rolü sınıflar mücadelesinde güçlenmiştir.

Neoliberalizm sonrası avukatlık

Ancak; avukatlık mesleği, sermaye birikim süreçleriyle birlikte, özellikle 1980 sonrası neoliberalizmin etkisiyle başka bir döneme girmiştir. Bu dönemde, sermaye mesleğin çehresini değiştirmiş ve büyük ölçüde liberalleştirilmiştir. **Avukatlıkta liberalizm; meslekte uzmanlaşma, yabancılaşma, piyasalaşma, işçileşme olarak kendisini göstermiştir.** Artık avukatlar da, "uzman" oldukları alanlarda hukuku uygulayan teknisyenler haline dönüşmektedirler.

Neoliberalizmin avukatlık mesleğinde alan açtığı önemli dönüşümlerden başlıcası şirketleşmedir. Uluslararası şirketler, uluslararası avukatlık bürolarıyla çalışmakta, söz konusu avukatlık büroları ise yerellikler bazında irtibatla bulunduğu avukatlık bürolarıyla işbirliği içinde çalışmaktadırlar. Yerelliklerdeki bürolar bir anlamda 'taşeron avukatlık büroları' olarak nitelendirilebilir.

Tüm bu gelişmelerin önemli bir sonucu artık avukatın kendi bürosunu açabilmesinin ve mesleki faaliyetini tek başına sürdürebilmenin olanaklarının elinden alınmış olmasıdır. Artık yeni bir avukat tipi ortaya çıkmıştır: İşçi Avukat.

KİMDİR İŞÇİ AVUKATLAR?

İşçi avukatlar tespitine avukatlık mesleğinin niteliği, klasik ilkeleri ve bu ilkelerden kaynaklı özelliklerini gerekçe göstererek itiraz edecek olan meslektaşlarımız bu itirazları yapmak için oldukça geç kaldılar. ***Zira hukuk çoktan alınıp satılabilen bir hizmet haline getirilmiş, siyasi iktidar tarafından gündeme getirilen 'yargı reformu' ile beraber 'toplam kalite', 'verimlilik', 'hızlandırılmış hukuk hizmeti' gibi kapitalist ekonomi terminolojisine ait kavramlar hedef olarak belirlenmiş ve bu hedeflerle hukuk alanı piyasa ekonomisinin herhangi bir pazarı olarak kurgulanmıştır.*** Bu kurgunun hukuk alanında hayata geçirilmesi çalışmalarının ilk adımları ise avukatlık mesleğinde atılmıştır. Ardi ardına açılan hukuk fakülteleri, katlanarak arttırılan kontenjanlar, yeni avukatlık kanunu tartışmaları ile gündeme gelen avukatlık sınavı ve bunun sonucunda ortaya çıkacak hukuk teknisyenliği, avukat yardımcılığı statüleri hukuk fakültesi mezunlarının daha düşük ücretlerle çalıştırılmalarının yolunu açacaktır. Böylece, avukatlık mesleğindeki piyasalaşma süreci daha da hızlanacaktır.

İşçi avukatlar; emeğini 'serbest hukuk piyasasında' satarak geçimini sağlayan avukatlar. İşçi avukatlar; son yıllarda hızla artan hukuk fakültesi sayısı ve kontenjanları nedeniyle 'piyasaya' arzlarının hızlanmasıyla beraber kapitalizmin klasik arz talep ilişkisi sonucu ucuz ve kolay ikame edilebilir işgücü olarak kullanılan avukatlar. İşçi avukatlar; sayılarına her geçen yıl binlercesinin eklenmesi sonucu işverenlerin yerlerine kolayca başkasını ikame edebileceğini bilen bu nedenle işsiz kalma tehdidiyle hak gaspları karşısında susmak zorunda bırakılan avukatlar. İşçi avukatlar; 8 saatlik iş günü kuralının geçerli olmadığı, fazla çalışmanın ücretlendirilmediği, alınan gerçek maaş üzerinden sigortalananın şans kabul edildiği, öğle tatili-yemek molası-çay molası gibi hakların olmadığı, müvekkillerini tanımayan, yazdığı dilekçenin altına kendi imzasını dahi atamayan, 'hukuk alıp satan' ancak hukukun uğramadığı bürolarda avukatlık hizmeti veren işçiler.

Tüm bunların birer tesadüf olmadığı açıktır. Hukukun piyasalaşmasının hızlandırılması paket paket yürürlüğe giren yargı reformları ile baştan sona planlanırken, bu plandan avukatlık mesleği de, kendi içinden yeni bir kesim çıkararak, payını aldı. İşçi avukatının varlığı, avukatlık mesleğinde ekonomik, sosyal ve kavramsal değişime neden oldu. **Avukatın işçileşmesi, esasen verili düzenin doğal bir sonucu: Ancak doğal olmayan söz konusu işçileşme karşısında bu dönüşümü birebir yaşayan kesimlerin her türlü hukuki korumadan yoksun bırakılmaları ve yok sayılmaları.** İşçi avukatları yok sayma, Avukatlık Kanunu'ndan tutun da, adliyelere, meslek örgütlerinden işçileşme olgusunu inkar eden hatta tepki gösteren meslektaşlara kadar uzanıyor. "İşçi Avukat" gerçeğiyle yüzleştirildiklerinde tüyleri diken diken olan kesimler, işçi avukat gerçeği dile getirildiğinde gösterdikleri tepkiyi, işçileşme evresinde göstermemiş, böylece güçlü bir muhalefetle karşılaşmayan sistem ise planını gerçekleştirme yolunda adımlarını rahatça atabilmiştir.

İşçi avukatlar vardır

Bu anlamıyla "işçi avukatlık yoktur" demek, varlığını her gün yaşayarak öğrendiğimiz bir olgunun reddinin de ötesinde, "işçi avukatlıkla beraber sorunlar da yok sayılsın, çözmek için adım atılsın" demekle eş değerdir. İşçi avukatlık her şeyden önce gözle görülen, yaşanan, üzerinden ekonomik değer açığa çıkarılan bir olgudur. Avukatların efendilerinin ve kölelerin olmadığı zamanlar çok kez yinelendiği gibi geride kalmıştır. Lonca tipi mesleki örgütlenme geride kalmıştır. Avukatlar arasında hiyerarşinin var olmaması geride kalmıştır. Şirketleşme, uzmanlaşma, piyasalaşma ve tüm bunların etkisiyle gelişen mesleki dönüşüm sonucunda fakülteden mezun olup bürosunu açarak mesleğini icra etmek artık eskiye oranla çok zordur.

İŞÇİ AVUKAT NE DEĞİLDİR?

“İşçi avukat diye bir şey yoktur, çünkü avukat işçi olamaz.” Bu talihsiz yaklaşım yaygın olmakla beraber ne yazık ki, her şeyin farkında olmasına rağmen problemle arasına uzunca bir mesafe koymayı tercih ederek binlerce üyesine sırtını dönen baroların da görüşünü yansıtmaktadır. Bağlı çalışan avukatların “işçi” olup olmadıklarının değerlendirmesinden önce, bir zamanlar köleleri ve efendileri olmadığı söylenen bu meslek grubunun yeni dönem mensuplarının başka neler olmadıklarına veya olamadıklarına birkaç örnek üzerinden değinelim:

Avukatlık Kanunu’ndaki tanımın aksine ‘serbest meslek erbabı’ elbette değildir. Kanunen işçi sayılmasa da, bağlı çalışandır, ücretlidir. SGK primleri işveren avukatlar tarafından çoğunlukla asgari ücret üzerinden ödenmektedir. ‘Yetkili’ değildir. Dosya üzerinde fikir beyan etme, karar verme, adına vekâlet alma, kendi yazdığı dilekçenin altına imza atma hakkına sahip değildir. Esasen Avukatlık Kanunu’ndan kaynaklanan yetkilerinin pek azını kullanabilmesi mümkün olmaktadır. ‘Yeterli’ değildir. Her iki taraf da aynı eğitimi görmüş olmalarına rağmen; işçi avukat teoride eksik, yorumda yanlış ve uygulamada tecrübesizdir(!). ‘Sorumluluktan azade’ değildir. Yetkisiz ve yetersizliği peşin hükümlerle sabit olmasına rağmen sorumluluğu tamdır. Gerektiğinde hızlı ve doğru karar verebilmek, verdiği kararın sonuçlarını kestirebilmek ve önlemine almak zorundadır. ‘İş seçmekte özgür’ değildir. Avukatlık Kanunu’nda işin reddedilmesi bir ödev olarak düzenlenmekte ve bunun bağlı çalışan avukatları da kapsadığı ibaresi madde metninde yer almaktadır. Oysa çalışan avukatın herhangi bir sebep göstererek iş seçmesi mümkün olmamaktadır. İşin içeriği ve iş alındıktan sonra davanın yürütülmesinde izlenecek yöntemin niteliği ne olursa olsun, çalışan avukat kendisine düşen kısmını icra edecektir. ‘Meslektaş’ değildir. İşveren avukatlar, çalışanlarıyla ‘meslektaş’ oldukları ve ‘beraber çalıştıkları’ yönünde motivasyon yöntemleri kullansalar da, bunlar ışıltılı sözlerden ibaret kalmaktadır. ‘Fazla çalışma’ yoktur. Sömürü düzeninde en tehlikeli silahlardan biri bu ‘esneklik’ yaklaşımıdır. Durum, mesai saatlerinin iş durumuna göre ayarlanabileceği olarak açıklansa da, esas karşılığı mesai bitişinin belirsiz olduğu ve asla fazla çalışma ücretinin ödenmeyeceğidir.

Aslında birçok şey olmayan, mesleki haklarından mahrum bırakılmanın yanında İş Kanununun sağladığı haklara da sahip olmayan ve sayıları binlerle ifade edilen bir avukat kesiminin varlığı ortadadır. Sorunun kökeninde bu kesimin varlığının kabulü yatmakta, ancak bu kabulün üzerine koşullara nasıl müdahale edileceği konusunda çözüm üretme yoluna gidilmesi gerekmektedir.

Bir gerçeği kabul etmenin zamanı geldi: 'İmtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kütleyiz' sanrısı tıpkı toplumun diğer kesimleri gibi avukatlar için de maksatlı bir yaklaşımdır.

Çözüm için atılacak ilk adım da somut durumun açığa çıkarılmasından, içinden geçtiğimiz dönüşüm sürecinde ortaya çıkan binlerce işçi avukatın ve işçi avukatlığın 'tanınmasından' geçiyor. Bir gerçeği kabul etmenin zamanı geldi: 'İmtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kütleyiz' sanrısı tıpkı toplumun diğer kesimleri gibi avukatlar için de maksatlı bir yaklaşımdır. Bir yanda vergi rekortmeni patron avukatlar diğer yanda yer yer asgari ücrete kadar düşen maaşlarla çalıştırılan işçi avukatlar vardır. Geçinebilmek için bir büroda ücretli olarak çalışan avukatlar duruşmalarını takip ettikleri, dilekçelerini yazdıkları, davalarını açtıkları müvekkillerini tanımazlar. Zira tüm hukuki işlemlerini yürüttüğü kişiler onun değil 'patron'un müvekkilleridir. Sermayeyi elinde tutan avukatın, müvekkil birikimi arttıkça istihdam ettiği işçi avukat sayısı da artmakta ve bu döngü daha fazla avukatı işçi haline getirirken müvekkil çoğunluğuna sahip bir kısım avukatları da patronlaştırmaktadır. Hatta büyük şehirlerde, patronlaşan avukatlar gerek sayıca gerek maddi getiri anlamında en yoğun müvekkil ağını elinde bulundurmakta ve bu ağı devamlı genişletmektedirler. Piyasalaşmanın dayattığı bu döngünün kişisel ve mesleki becerilerle açıklanması ise gerçeği asla yansıtmamaktadır. Şirketleşen hukuk bürolarında hukuki işlemlerin büyük kısmını işçi avukatlar yerine getirmektedir.

AVUKAT İŞÇİ OLAMAZ, ÇÜNKÜ AVUKATLAR BAĞIMSIZDIR!

Gerçekten öyle midir? Yasal kimi organlara ve müvekkile karşı olan “bağımsızlık” dışında, avukat verili tüm ekonomik-politik ilişkilerden azade bir statüde midir? Ya da bir başka ifadeyle kapitalizmin hakim olduğu bir sistemde, bu herhangi bir meslek grubu için mümkün müdür?

Avukatın bağımsızlığı kavramı sınırlıdır ve “fonksiyonel bağımsızlığı” içerir. Bu noktada avukatların mevcut ekonomik-politik sistemin getirdiği bağımlılık ilişkilerinin dışında olmadığını ve mesleki anlamda vekili oldukları kişinin taleplerini hukuki yollardan gerçekleştirmekle yükümlü olduklarını (iş reddetme hakkını da unutmuyarak) not edelim. Buradan hareketle serbest çalışan avukatların işçi avukatlarla aralarındaki farkın bağımsızlık düzlemindeki yansımalarının esasında işçi avukat ve işveren avukat arasındaki ilişkide ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Zira işçi avukatı yukarıda izah ettiğimiz işlevsel bağımsızlık tanımına yerleştirdiğimizde öncelikle bağımlılık ilişkisinin diğer yargı kurumları, resmi organlar ya da müvekkillerle değil işvereni olan avukatla var olduğunu görebiliriz. Bu bağımlılığın temelleri ise ikilinin arasında var olan ekonomik ilişkide yatmaktadır.

Serbest avukatın tam olarak bağımsız olup, işçi avukatın ise bağımlılığı temsil etmesi bir yanılısamadan ibarettir. Serbest avukat verili ekonomik politik sistemden azade ve müvekkilinin taleplerinden bağımsız değildir.

İşçi avukat ise buna ek olarak; işveren avukatla arasında kurulan ekonomik ilişki gereği iş reddetme ve izlenecek hukuki yolun içeriğini tayin etme haklarından da yoksun bırakılmıştır.

İŞÇİ AVUKATIN MEVCUT HUKUKİ STATÜSÜ NEDİR?

İşçi avukatlık, Avukatlık Kanunu'nda yer almamaktadır. Bu konuya ilişkin tek düzenleme kanunun "Avukatlıkla birleşebilen işler" başlığını taşıyan 12/c maddesinde yazılı olduğu üzere; "Özel hukuk tüzelkişilerinin hukuk müşavirliği ve sürekli avukatlığı ile bir avukat yazıhanesinde ücret karşılığında avukatlık" hükmüdür.

Ancak kanunun devamında işçi avukatlara dair hiçbir düzenleme getirilmemiş ve boşluk işveren avukatlar tarafından doldurulmuştur. İşçi avukatın yasal statüsüne özel bir düzenleme yapılmaya kadar bu statüye cevap verebilecek en yakın düzenleme İş Kanunu'nda mevcuttur.

İş Kanunu'ndaki işçi ve işveren tanımını hatırlayalım; 'Bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi, işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren, işçi ile işveren arasında kurulan ilişkiye iş ilişkisi denir.'

ÇÖZÜM: İŞÇİ AVUKATLARA YASAL GÜVENCE VE TİP SÖZLEŞME ZORUNLULUĞU

Yok sayılan bir kesimin sorunları da yok sayılmaktadır. *Bu nedenle işçi avukatlar öncelikle varlıklarının tanınmasını, yasal bir statüye sahip olmayı talep etmektedir.* İşçi avukatlık, Avukatlık Kanunu'nda açıkça yer almalı ve kanuna işçi avukatların çalışma koşullarını düzenleyen, ekonomik sosyal haklarını koruma altına alan hükümler vakit kaybetmeksizin eklenmelidir. *İşveren avukat ile işçi avukat arasında tip sözleşme yapılmalı, bu sözleşmelerin iş ilişkisi kurulurken yapılması zorunluluğu tüm ülkede sağlanmalıdır.* Sözleşmelerde; çalışma saatleri, yıllık izin süreleri, öğle tatili, işçi avukatın işi reddetme hakkının şartları ve bu hakkın hangi hallerde kullanılacağı, gerçek maaş üzerinden sigorta yapılması zorunluluğu, işçi avukat ve işveren avukat arasında var olan etik kurallar ve bu kuralların ihlal edilmesinin yaptırımları gibi işçi avukatı ekonomik ve sosyal açıdan koruma altına alan düzenlemeler mutlaka yer almalıdır. Bu haklar kanunlarda düzenlenmiş olsa da uygulamada ne patron avukatlar tarafından işçi avukata kullandırılmakta ne de işçi avukatlar tarafından talep edilmektedir. Bu sebeple, tip sözleşmede bu hakların belirtilmesi işçi avukatların mücadelesinin görünür kılınmasını sağlayacaktır. Mesleki dönüşüm sonucu ortaya çıkan kimi sorunları ve çözüm önerilerimizi yukarıda paylaştık. Avukatlıkta yaşanan bu dönüşüm esasında tüm mesleklerde yaşanmıştır. Kapitalizm, avukatlık, mühendislik, hekimlik gibi üretim araçlarına sahip olmayan, ücretle geçimini sağlayan vasıflı emek gücünün geçmişteki ayrıcalıklı kimliğini alt üst etmiştir. Bu ayrıcalık yanılısaması ortadan kalktığında, gerçek kendini, meslek mensuplarının kendi içinde ayrışması ve işçileşme olarak göstermiştir. Avukatlıkta yaşanan işçileşmeyi durdurmak gibi yaklaşımların mevcut ekonomik-politik sistem içinde hiçbir karşılığı yoktur. Zira işçileşmeyi yaratan sistemin kendisidir. *Biz işçi avukatlar insanca bir yaşam için mücadele etmenin yanı sıra talep ettiğimiz tüm ekonomik ve sosyal haklarımızı olana kadar mücadele etmeye kararlıyız. Bu nedenle, "İşçi Avukatlar" olarak bir araya geldik. Tüm işçi avukatları bu mücadeleyi büyütme, tüm meslektaşlarımızı mücadelemizde yanımızda olmaya çağırıyoruz.*